

Список використаних джерел

1. Goodfellow I., Bengio Y., Courville A. Deep Learning. Cambridge: MIT Press, 2016. 800 p.
2. Bishop C. M. Pattern Recognition and Machine Learning. New York: Springer, 2006. 738 p.
3. Chandola V., Banerjee A., Kumar V. Anomaly Detection: A Survey. ACM Computing Surveys. 2009. Vol. 41, No. 3. P. 1–58.
4. Buczak A. L., Guven E. A Survey of Data Mining and Machine Learning Methods for Cyber Security Intrusion Detection. IEEE Communications Surveys & Tutorials. 2016. Vol. 18, No. 2. P. 1153–1176.
5. Sommer R., Paxson V. Outside the Closed World: On Using Machine Learning for Network Intrusion Detection. 2010 IEEE Symposium on Security and Privacy. Oakland, 2010. P. 305–316.
6. Lundberg S. M., Lee S.-I. A Unified Approach to Interpreting Model Predictions. Advances in Neural Information Processing Systems. 2017. Vol. 30. P. 4765–4774.

Юлія АНТОНОВА, студентка 2-го курсу,
спеціальність “Право”, Національна
академія Служби безпеки України.

Науковий керівник:

Максим ПАЛЬЧИК, Національна академія
Служби безпеки України, кандидат
юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ ДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ЄС, США ТА УКРАЇНИ

Розвиток технологій штучного інтелекту (в подальшому ШІ) на сучасному етапі є одним із ключових факторів трансформації суспільних та правових відносин, який дав поштовх для нових викликів правової системи, особливо у сфері відповідальності, захисту персональних даних, охоплюючи такі важливі сфери як публічне управління, правоохоронну діяльність та судочинство. Водночас розвиток цих технологій впроваджує адаптацію правових норм, створюючи виклики ефективного регулювання [5].

За міжнародними дослідженнями (зокрема документами Європейської комісії та Ради Європи) проаналізовано, що недостатність правової бази призвело до юридичної невизначеності та ризиків порушення прав людини, саме у правозастосування ШІ, тобто міжнародне законодавство потребує адаптації міжнародних стандартів [14].

Практика Європейського ж суду з прав людини теж свідчить про забезпечення процесуальних гарантій при використанні систем ШІ, зокрема у справах суд неодноразово наголошував на ризиках надмірного використання технологічних засобів та захисту персональних даних. Їх суттю виступають впровадження правових стандартів щодо допустимих меж використання та обробки даних [14].

В Україні ж як законодавство, так і судова практика не підлаштовані під конкретне регулювання ШІ, воно перебуває на стадії формування [5; 6]. Не існує жодного нормального акта, який визначає правовий статус ШІ чи межі його використання та відповідальності, адже згідно аналізу судових рішень – існує необхідність законодавчих змін для автоматизованих систем у судочинстві, публічному управлінні та захисті персональних даних, яке тягне за собою ускладнення судового контролю.

Актуальність дослідження полягає в необхідності правового осмислення розвитку штучного інтелекту, його використання провівши паралель із юридичними проблемами та їх врегулювання повною мірою в межах правових підходів [8; 10], адаптуючи їх згідного чинного законодавства.

Йдеться, зокрема, про ризики алгоритмічної дискримінації, порушення права на приватність, обмежену прозорість прийняття рішень, а також труднощі встановлення відповідальності за наслідки функціонування ШІ [8; 11].

Окремої уваги потребує використання таких систем у сфері правосуддя та правоохоронної діяльності [11], де автоматизовані рішення можуть безпосередньо впливати на реалізацію фундаментальних прав людини. У цьому контексті формування належного нормативного підґрунтя виступає необхідною умовою забезпечення довіри до правових інститутів.

Для України зазначена проблематика має додатковий вимір, пов'язаний із євроінтеграційними процесами та необхідністю гармонізації законодавства з правом Європейського Союзу [14].

Сучасна міжнародна практика демонструє різні підходи до правового регулювання штучного інтелекту, що відображають особливості відповідних правових систем.

Європейський Союз сформував один із найбільш структурованих підходів, закріплений у Artificial Intelligence Act 2024 року [7]. Його основою є ризик-орієнтована модель, яка передбачає поділ систем ШІ залежно від рівня потенційної загрози. Такий підхід дозволяє диференціювати обсяг правового регулювання: від повної заборони окремих практик до мінімального втручання у випадку незначних ризиків.

Водночас запровадження складних процедур оцінки відповідності для систем високого ризику може створювати суттєве регуляторне навантаження. Це, у свою чергу, ставить питання про співвідношення між ефективністю захисту прав людини та необхідністю підтримки інноваційного розвитку.

У Сполучених Штатах Америки переважає інший підхід, заснований на принципах «м'якого права» [12]. Проект Білля про права у сфері штучного інтелекту визначає базові стандарти, серед яких – безпечність, недискримінаційність, прозорість та захист персональних даних. Така модель забезпечує гнучкість регулювання, однак не завжди гарантує належний рівень правової визначеності, особливо у питаннях відповідальності.

Китай, своєю чергою, реалізує стратегічно орієнтовану модель, що поєднує державне планування, інституційне забезпечення та розвиток етичних стандартів. Такий підхід характеризується системністю, але водночас піднімає питання щодо меж державного втручання у сферу прав і свобод людини [15].

В Україні правове регулювання ШІ перебуває саме на стадії формування, тим не менш важливими кроками було формування Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, звідки й бере своє підґрунтя ЗУ "Про захист персональних даних", "Про інформацію", "Про електронні довірчі послуги", документи Міністерства цифрової трансформації України, відображення самих стратегій цифрового розвитку, трансформацій та системи правосуддя, та безліч законів, що залишаються фрагментними, але не містять комплексу механізму регулювання, свідчать про поступове усвідомлення значущості цього напрямку. Важливим кроком стало також оновлення законодавства у сфері інтелектуальної власності, зокрема запровадження правового режиму *sui generis* для об'єктів, створених за допомогою комп'ютерних програм [2-6; 13].

Разом з тим, чинна нормативна база не забезпечує комплексного вирішення ключових правових питань, що виникають у зв'язку з використанням ШІ.

Зокрема, особливої уваги потребує проблема визначення юридичної відповідальності за шкоду, завдану внаслідок функціонування систем штучного інтелекту [8; 10]. Традиційні підходи деліктного права базуються на встановленні вини конкретного суб'єкта, однак у випадку використання ШІ виникає ситуація, за якої ідентифікація такого суб'єкта істотно ускладнюється.

У процесі функціонування системи можуть бути задіяні різні учасники – розробник, постачальник, власник або користувач, що обумовлює розподілений характер відповідальності. Крім того, здатність ШІ до автономного функціонування та самонавчання ускладнює встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями конкретної особи та завданою шкодою. У таких умовах обґрунтованим видається застосування спеціальних правових режимів, зокрема конструкції підвищеної (об'єктивної) відповідальності для операторів систем підвищеного ризику, що дозволяє забезпечити ефективний захист прав потерпілих.

Не менш складною є проблема використання штучного інтелекту у сфері правосуддя та доказування. Залучення таких систем до аналізу доказів або підтримки прийняття процесуальних рішень ставить питання щодо дотримання базових принципів судочинства [11]. Зокрема, виникають сумніви у можливості забезпечення принципу безпосередності дослідження доказів та повноцінної реалізації змагальності сторін. Додатковим викликом є обмежена прозорість алгоритмів, що ускладнює перевірку обґрунтованості отриманих результатів. У цьому контексті важливого значення набуває необхідність нормативного закріплення вимог до пояснюваності функціонування ШІ, а також гарантування права особи на оскарження рішень, прийнятих із використанням таких технологій. В українському законодавстві зазначені питання наразі не отримали належного врегулювання, що свідчить про наявність істотної прогалини.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що правове регулювання штучного інтелекту на сучасному етапі характеризується відсутністю єдиного універсального підходу. Європейська модель демонструє високий рівень нормативної деталізації та орієнтацію на управління ризиками, американська — гнучкість і принциповий характер регулювання, тоді як китайська – системність і стратегічну спрямованість [7;12;15].

Для України актуальним завданням є формування власної моделі правового регулювання ШІ, яка поєднуватиме ефективний захист прав і свобод людини з належними умовами для розвитку інновацій. У цьому контексті доцільним є впровадження ризик-орієнтованого підходу, удосконалення механізмів юридичної відповідальності, а також розробка процесуальних гарантій використання ШІ у сфері правосуддя [10;11].

Подальший розвиток законодавства у цій сфері має здійснюватися з урахуванням міжнародного досвіду та європейських стандартів, що сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання та зміцненню правової системи України в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 20.05.2026).
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 20.05.2026).
3. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 20.05.2026).
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20> (дата звернення: 20.05.2026).
5. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-р> (дата звернення: 20.05.2026).
6. План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 438-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-р> (дата звернення: 20.05.2026).
7. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) // Official Journal of the European Union. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (date of access: 22.05.2026).

8. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Правове регулювання цифрових технологій та штучного інтелекту в умовах євроінтеграції України // Юридичний вісник. 2023. № 4. С. 45–53.
9. Шевченко А. Є. Штучний інтелект як об'єкт правового регулювання: сучасний стан та перспективи розвитку законодавства України // Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 210–214. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2023/50.pdf (дата звернення: 20.05.2026).
10. Рекомендації щодо відповідального використання штучного інтелекту в органах публічної влади України / Міністерство цифрової трансформації України. Київ, 2023. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
11. Городиський І. М. Правове регулювання штучного інтелекту в США та ЄС: порівняльно-правовий аналіз // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2023. № 78. С. 134–141.
12. Савченко М. А. Американська та європейська моделі правового регулювання штучного інтелекту: досвід для України // Право і суспільство. 2024. № 1. С. 56–63.
13. Рекомендації щодо відповідального використання технологій штучного інтелекту в публічному секторі України / Міністерство цифрової трансформації України. Київ, 2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
14. Аналітичний звіт «Регулювання штучного інтелекту в ЄС та перспективи для України» / Центр демократії та верховенства права. Київ, 2024. URL: <https://cedem.org.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
15. Аналітична доповідь щодо впровадження європейських стандартів регулювання ШІ в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2023. URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).

Вікторія ГУМЕНЮК, студентка н. гр. 202_СПС ННІ права та психології, Національна академія внутрішніх справ.

Науковий керівник:

Олександр ПАКРИШ, доцент кафедри інформаційних технологій ННІ права та психології, Національна академія внутрішніх справ, кандидат технічних наук, доцент

МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ШІ В ПСИХОТЕРАПІЇ

Штучний інтелект (ШІ) стрімко проникає в усі сфери людського життя, і психотерапія не є винятком. Те, що ще десять років тому здавалося науковою фантастикою, наприклад, спілкування з віртуальним терапевтом, аналіз емоційного стану за текстом чи голосом, персоналізовані рекомендації на основі поведінкових патернів сьогодні вже стає реальністю. Ця доповідь присвячена аналізу як перспектив, які відкриває використання ШІ в психотерапевтичній практиці, так і тим викликам і загрозам, які супроводжують цей процес. Розуміння обох сторін медалі є критичним для того, щоб інтеграція технологій у сферу ментального здоров'я відбувалася відповідально, етично та з максимальною користю.

Почну з можливостей. Перше, що спадає на думку, це доступність. Психотерапія в Україні, та й у світі загалом, лишається дорогою послугою. Не кожен може дозволити собі регулярні сесії з фахівцем, а в регіонах часто бракує спеціалістів із відповідною кваліфікацією. ШІ-системи здатні заповнити цю прогалину хоча б частково: вони працюють цілодобово, не втомлюються, не мають черг і не потребують високої оплати. Для людини, яка переживає гострий стрес, чат-бот або терапевтичний застосунок можуть стати єдиним доступним ресурсом.